

Landbrugsmødet i Gøteborg August 1871

og

Husdyrbruget i Sverrig,

af Professor B. Prosch.

Efter det Indblik i den svenske Husdyravl, som Udstillingen i Kjøbenhavn 1869 havde aabnet for os, og efter den glimrende Repræsentation, som det svenske Landbrug der havde kunnet glæde sig ved, var det med dobbelt Interesse, at man imødesaa den store Udstilling i Gøteborg, eftersom man med Grund ventede, at den større Maalestof vilde gjøre det lettere at prøve og vurdere den svenske Avl, saavel i sin Almindelighed, som især i de Retninger, i hvilke den afviger fra den hos os sædvanlige Udviklingsgang.

Det er allerede fra mange andre Sider blevet udtalt, at Udstillingens ydre Ordning frembød mange heldige Forbedringer, saa at det var forholdsvis let baade at overstue Helheden og nøjere at undersøge Enkelthederne; og idet jeg ganske slutter mig til den almindelige Anerkjendelse heraf, skal jeg tillige strax tilføje, at Udstillingen i Gøteborg fuldstændigt gjengav samme Billede som i 1869, og saaledes styrkede de Indtryk og den Opfattelse, som allerede den mere udvalgte Repræsentation i Kjøbenhavn havde maattet fremkalde.

Det er Kvægavlen, der her først maa tiltrække sig Opmærksomheden, da det Grundlag, paa hvilket den hviler, er saa stærkt afvigende fra vort. Det vil erindres, hvorledes der ved

Dyrskuet i Rosenborg Have fremstillede Samlinger af Kort-
horns-, Ayrshire- og Hollandsk Race, som med Rette tiltraf
sig Beundring; og ved Dyrskuet i Gøteborg se vi disse Racer
saa talrigt repræsenterede (Kataloget nævner 15 Tyre og 41 Køer
af Korthornsracen, 18 Tyre og 61 Køer og Kvier af Ayrshire-
racen, samt 18 Tyre og 52 Køer og Kvier af Hollandsk og
Østfrisisk Race), at det endog maa siges at være dem, der give
hele Kvægskuet sit egentlige Præg. Og med Hensyn til indre
Værd og Bestaffenhed staa disse Samlinger paa ingen Maade
tilbage for hvad der faaes i Kjøbenhavn, saaledes at det aaben-
bart maa indrømmes at være en berettiget Selvfølelse, der
bragte Statsagronom Nathhorst til at udtale, at det udstillede
Korthorns- og Ayrshire Kvæg selv i England med Tre vilde
have kunnet hævde sin Plads. Føjer man nu hertil, at Kata-
loget*) fremdeles nævner 90 Blandinger af svenske Racer med
fremmede, og at den saakaldte „Herregaardsrace“ ligeledes er
et Blandingsprodukt, grundet paa tidligere Indførsel af frem-
med Kvæg, saa sees det let, at Kvæggholdet, for saa vidt det er
repræsenteret ved Dyrskuet, ganske savner et nationalt Præg,
og nærmest maa bedømmes som en i stor Stil foretaget Om-
plantning af Samtidens mest fremskredne Kulturracer. — For
saa vidt altsaa et almindeligt Dyrskue skulde antages at give de
nødvendige Led, af hvilke en nogenlunde udtømmende Anskuelse
af hele Landets Husdyrhold skulde kunne sammensættes, da vilde
den mere overfladiske Sagttager aabenbart let kunne vildledes af
Gøteborgs-Udstillingen; thi maa det end siges at være en al-
mindelig Brøst ved alle lignende Skuer, at de mere fremskredne
Opdrætttere optage en Plads, der ikke staaer i Forhold til deres
statsøkonomiske Betydning, eftersom Tallet spiller en saa saare
vigtig Rolle med ved denne, saa maa det dog tillige erkjendes,

---

*) Jeg holder mig til Katalogets Tal, fordi jeg ikke sees mig i Stand til
at opgive, hvormange Dyr der virkelig ere mødte i hver Afdeling.
Forholdstallet vil næppe i nogen væsentlig Grad være forandret
derved.

at der andetsteds, — ikke blot hos os, i Holland, Belgien og Frankrig, men selv i England —, findes ganske anderledes lempelige og gradvise Overgange fra de mere fremskredne og til den store Masse, end i Sverrig, hvor der næsten slet ikke kan siges at finde nogen Overgang Sted; det er derfor ej heller ganske tilfældigt eller betydningsløst, at den bedre stillede Samfundsklasse har givet Bevidstheden om det Svælg, der efterhaanden har skilt dens Opdræt fra den mindre Besidders, sit saa højt karakteristiske Udtryk i Navnet „Herregaardsrace“.

Men naar vi saaledes se saa godt som hele det fremskridende Agerbrug at ville frigjøre sit Kvæghold fra de mange og indviklede Baand, som ellers knytte dette saa fast til Jordbunden, at det ofte synes at være ligesom en naturlig Frembringelse af denne, saa maa der være en stærk Opfordring for den, som i Kjendstabet til Naturens Kræfter seer den eneste sikke Vejledning for Opdrætterens Gjerning, til nærmere at prøve, hvorvidt ogsaa dette storartede svenske Omplantningsforsøg kan siges at svare til sin Hensigt, ja muligt endog fortjene at efterlignes.

Grunden til at en national Race vrages kan imidlertid kun søges deri, at der har udviklet sig for stærkt et Misforhold imellem dens Anlæg og Ydelse og de Fordringer, som ifølge ændrede Livs- og Kulturforhold stilles til den. De Omændringer, der i en forholdsvis kort Arrække ere foretagne med de fleste Landes Svineracer, afgiver et opløsende Exempel herpaa; dog maa man rigtignok ikke glemme, at den gennemgribende Forandring i hele Svinets Hold og Pleje, som samtidig har fundet Sted, ogsaa i og for sig vilde have været i Stand til at gennemføre Omdannelsen, selv om ingen Krydsning var blevet foretaget, kun at man da vilde have behøvet en saa meget længere Tid. Hvor det gamle Landsaar lidt efter lidt er gaaet over til at blive et Kjødsaar, gjælder noget lignende. Men ogsaa for de tvende større Husdyr, for Kvægets og for Landhestens Bedkommende, viser det sig, at Racerfortrænger og fortrænges med Rette, og det skjønt disse Hus-

dyrarter utvivlsomt ere mere stedegne, og mere nøje knyttede til Jordbruget som Helhed, end de tvende forannævnte. Det er ikke blot, hvor et højere kultiveret Folk trænger ind i og til-egner sig et hidtil raat og vildt Land, at Husdyrene lide samme Skjæbne som Befolkningen, og efter kortere eller længere Tids Forløb sees at være gaaede op i den mere udviklede Race, uden at det i Reglen kan paavises, om det snarere er skeet ved Gjennemkrydsning end ved ligefrem Fortrængelse; men ogsaa i mindre Forhold og ad helt fredelig Vej skeer det samme jævnlige, f. Ex. naar Egne, der i længere Tid have staaet tilbage i deres Jordbrug, under gunstige Omstændigheder have sig op til lige Trin med heldigere stillede Naboer; thi ogsaa her vil en Udjævning af Husdyrstanden faa godt som altid fremstjyndes ved Aaan af Avlsdyr fra den bedre Egn. Vi behøve kun at vise hen til, hvorledes Kvæget paa Fyen efterhaanden har mistet sit selvstændige Præg under stadig Tiltrækning af slesvigsk og især Angler-Kvæg; og i endnu højere Grad maa det siges at være Tilfældet paa Sjælland, hvor den oprindelige Kvægstamme, nær beslægtet med det skaanske Kvæg og med Fortidens Overgore, har vejet Bladsen dels for jydsk og dels for fynsk-slesvigsk Kvæg. Og maa det end hævdes, at denne Vej er den naturligste og simpleste, fordi Overgangen skeer ganske lempeligt og lidt efter lidt, og fordi den fortrængende Race deler Herkomst med den fortrængte, samt i de fleste Henseender er ligesaa hjemmevant som denne, saa er der dog paa den anden Side kun i Grad og ikke i Væsen nogen Forstjæl at sætte imellem denne Overførelse og den, ved hvilken en endnu højere stillet Kulturrace helt omplantes til særlig udvalgte Steder, naar blot Hold og Pleje kunne siges at fyldestgjøre alle dens Krav. Men at dette sidste gjælder for de svenske Kvæghold, derom kan der ikke være nogen Tvivl; og allerede ved Mødet i Kjøbenhavn var det mig en Tilfredsstillelse at kunne udhæve, at de svenske Landmænd „ikke have ladet det blive ved at indføre de fremmede Stammer, men at de tillige have indført den Behandling,

den Pleje, som har gjort de fremmede Stammer til det de ere, og som har givet dem den høje Anseelse, de fortjene.“

Men om det end saaledes maa anerkjendes, at de svenske Landbrugere med stor Omfigt og Dygtighed have vidst at overvinde alle de Vanskeligheder, der altid ere forbundne med en fremmed Races Omplantning, og om det end er aabenlyst, at disse Racer paa ingen Maade ere gaaede tilbage i deres Hænder, men ved hele deres gjennemgaaende funde og trivelige Natur noksom give tilkjende, at de forrente deres Foder paa en med deres Anlæg overensstemmende Maade, saa er dog den fulde Burdering af disse Stammers nuværende Værdi, og Erkjendelsen af at det vilde være et stort og uforfvarligt Tab igjen at give Slip paa dem, eller lade dem lide Afbræk i deres Renhed og Ensartethed, dog ingenlunde enskydigt med, at den Vej, som den svenske Avl saaledes er flaaet ind paa, derfor er den fordelagtigste og bedste, naar den sees fra et mere almindeligt, fra hele Landets Standpunkt. Det kommer nemlig an paa, hvad denne Tilegnelse af de fremmede Racer har kostet, og om det samme nuværende Udbytte ikke kunde have været naaet ogsaa gennem de nationale Racer; og naar dette sidste maatte erkjendes som sandsynligt, om man da ikke ved den valgte Vej er gaaet Glip af de Fordele, som hele den almindelige Landavl vilde have kunnet vinde, uden at de enkelte Storskaarde havde tabt derved.

Men nu vil det aldrig kunne nægtes, at enhver saadan Grundlæggelse af en ny Stamme ikke blot kræver store Udlag, men at den ogsaa i de første Slægtsled volder ikke ganske smaa Tab, indtil Racen er voget helt ind i sine nye Forhold. Hvor meget, der maa overføres paa denne Side af Regnskabet, vil det sjældent være muligt at opgjøre uden for Statsanstalters Bedkommende, og fra disse kan der ikke drages fuldt berettigede Slutninger, da deres Forretningsgang maaste nok kan siges at være omstændeligere og dyrere end de private Holds. Men om end Privatmænd ikke gjerne gjør aabent Rede for en Virksomhed, i hvilken Selvfølelsen altid har en ikke ringe Del, saa

fattes det dog ikke paa sammenstødende Antydninger og Binf, som ad Omveje give tilstrækkelig Oplysning. Sa selv hvad Sverrig angaaer lykkedes det ved Forhandlingerne paa Malmø-Mødet 1861 at fremkalde flere Tilstaaelser, ifølge hvilke Holdet af enhver af de indførte Racer baade i den fjernere og i den nærmere Tid havde voldet Tab og Bekymring, men at man efter flere Slægtsled troede at have Grund til stigende Tilfredshed; og det, at Oplysningerne efterhaanden kom til at omfatte de forskellige Racer, og altsaa aabenbart gjaldt Uttringer af en ufuldstændig Akklimatation eller Tilpasning til de nye stedegne Forhold, vakte saamegen Opmærksomhed, at Mødets Formand fandt Anledning til at udhæve dette vigtige Udbytte af Forhandlingerne.

Paa den anden Side maa nu opstilles, hvad Landracen vilde have kunnet udrette. Men det, som gjør Landracen til det, den er, nemlig at den har lempet sig baade efter Naturen og efter Mennesket, baade efter Klima og Pleje, vil i et Land med Danmarks og naturligvis endnu mere med Sverrigs Belliggenhed og Naturforhold, nærmest falde sammen med Nøjsomhed og Haardførhed. Men ligesaa vist som det er, at disse Egenskaber ere nødvendige Forudsætninger for ethvert Hold, som skal betale sig, lige saa vist er det, at disse som enhver anden Egenskab have deres tilsvarende Modstykke. Haardføreheden forudsætter et baade sammen- og tilbagerængt Stoffifte, og det er i Overensstemmelse hermed, at det haardføre Dyr forholdsvis bruger den største Mængde Næringsstof til Danuelsen af samme Mængde Bøv. Selv om man derfor maa hævde, at det altid er sikrest at holde Dyr, der ere lidt mere haardføre end strengt nødvendigt, fordi det er saa saare vanskeligt (om i det Hele taget muligt) nøjagtigt at passe Grænsen, og ethvert Hold som ligger under Dyrets Krav strax trykker Ernæringen paa en meget følelig Maade, saa er det dog paa den anden Side ogsaa nødvendigt for den, som vil have fuldt økonomisk Udbytte af sin Besætning, at holde den saa nær som muligt op til det Standpunkt, hvortil han kan høre

sin Pleje. Spørgsmaalet afhænger altsaa af, om Landracen i Sverrigs forskjellige Egne (og i de nærmeste Naboprovinser) har tilstrækkelig Udviklingssevne, for at kunne følge med det stærkt fremskredne Landbrug paa saa mange af de store Gaarde. Dette Spørgsmaal vilde man — efter hvad der hidtil foreligger — næppe vove at svare paa med Ja, naar det er givet, at Plejen opfylder alle Betingelser for Holdet af virkeligt Fedekvæg; thi Fedekvæget staaer jo netop som den modsatte Yderlighed lige over for det haardsføre Landkvæg. Var Talen om en Mellemrace, saaledes som det vestjydske Kvæg, da kunde Sagen være tvivlsom nok; thi — som jeg allerede berørte i mit Foredrag ved Mødet i Kjøbenhavn — der kan nu udpeges flere Racer baade i Mellemtydskland og i Frankrig, som, uagtet de i 1856 snarere stode under end over det jydsk, nu næsten have naaet Korthornet i Form og Ansæg; men naar Talen er om det svenske Kvæg, saa turde det dog muligvis kræve altfor lang en Udviklingstid, især naar man seer hen til, at en af Korthornets væsentligste Egenstaber, den tidlige Modenhed, som tilmed er den Egenstaber, som maaste har størst Betydning, hvor det gjælder det højeste økonomiske Udbytte, først træder til længe efter, at Bygningsformen ikke mere lader noget tilbage at ønske. Og naar allerede Bjergracer og Arbejdskvæg ofte med saa stor Sejghed modstaa den raske Udvikling af Stoffkødet, for hvilken den tidlige Modenhed kun er et Udtryk, saa er det mere end blot rimeligt, at den i lange Arrækker vilde finde et temmelig gjenstridigt Materiale i de fortrykte svenske Racer. For saadanne vidt fremskredne Landbrug, — som dog aabenbart kun kunne være meget saa i Tallet, og nærmest ville indskrænke sig til saadanne, der som Roesukker-Fabrikker og Brænderier raade over usædvanlige Mængder af Foderstof —, vil man derfor ikke kunne nægte, at det maa anses for at være baade forsvarligt og rigtigt at ty til Laanet af en fremmed Race. Men at det paa den anden Side ogsaa strax hævner sig at gaa udenfor saadanne Landbrug ved Benyttelsen af Korthornet (eller andre lignende Federace), derom vidne mange

af de Kvæghoveder, som over Kjøbenhavn udføres til England; thi enhver, som har havt Lejlighed til jævnlig at se disse Tilførsler fra Sverrig, vil erkjende, at der ved Siden af enkelte fortrinlige Individuer findes saare mange grovknoklede, højbenede og opløbne Dyr, og at disse, som næsten alle tydelig bære Præget af at være Korthornsblendinger, staa langt tilbage for de samtidige Udførsler af saadanne, som hidrøre fra vore hjemlige Racer.

Underledes stiller derimod Sagen sig, naar der spørges om, hvorvidt Landracen egner sig til Udviklingen af godt Mælkevæg, og her er tilmed ikke Tale om hvad der passer for enkelte særlig stillede Hold, men derimod om det Brug, som efter saavel Sverrigs som vort eget Lands naturlige Bestaffenhed og Stilling til de store Markeder maa have den afgjørende Betydning. Det er nemlig en gammel og udbredt Erfaring, at der ikke gives noget sikrere Udgangspunkt for godt Mælkevæg, end netop en fortrykt Landrace; thi naar Kravene til Dyrets Mælkeevne stadig holde Skridt med den større Mængde Næringsstof, som en omhyggeligere Pleje stiller til Dyrets Raadighed, har Kunsten det i sin Magt at drage hele (eller saa godt som hele) det tiltagende Stoffkifte over i Mælkedannelsens Tjeneste, medens Dyrets Ben- og Muskelbygning holdes tilbage paa samme (eller næsten samme) hæmmede Trin. Det er saaledes at Alderney- og Angler-Koen ere blevene til Mønsterformer for Mælkevæg, idet de, med det mindst mulige Afdrag til Legemets Vedligeholdelse, give Indholdet af den optagne Næring tilbage som Mælk. Men det er ikke nødvendigt at gaa udenfor de nationale Racer for at finde Beviser herfor. Thi ikke alene opløstes det ved Malmøermødet 1861 af en anseet skaansk Landmand, at hans Besætning af skaanske Køer gav lige saa stort Udbytte som de mere iøjnefaldende Besætninger af fremmed Blod, men Gøteborgermødet førte selv det mest slaaende Bevis for den indfødte Races Udviklingssevne ved Udstillingen af Køer fra Telemarken. Om disse sidste kan det nemlig paastaaes, at de hørte til de mest udprægede Mælkekøer

paa hele Udstillingen, og at de kun stode tilbage for Alderney-Racen (om hvilke de i det Hele taget mindede mest) ved deres grovere Hoved og stærkere Ben. Og udfylder man den Erfkjendelse, der vindes ved den direkte Undersøgelse af de udstillede Dyr, med de Oplysninger, som meddeles dels af Thesen paa Aas, dels af Agronom Tveter i det ved Mødet omdelte Blad, saa maa det blive endnu tydeligere, hvorledes Sverrig med stor Iver har søgt langvejsfra, hvad der laa lige for dets Dør. Af de i Kataloget meddelte Oplysninger om de udstillede Køer sees det, at det maa regnes som et meget godt Udbytte af fortrinlige Køer saavel af Herregaards- som af Korthorns-, Hollandst- og Ayrshire-Race*), naar der malkes 2700 danske Potter aarlig, og Koens Vegemsvægt ikke er under 1000 Pd., men som oftest nærmere 1200 Pund. Derimod sees Telemarkskøer af en Vegemsvægt imellem 600 og 720 Pd. at yde et aarligt Mælkeudbytte, der naaer næsten lige saa højt op, thi „i Reglen maa man være fornøjet, naar Køer paa 600—700 Pd. give 2000—2500 Potter paa jævn god Fodring; men der nævnes et Exempel paa, at en Ko af 720 Pd.'s Vegemsvægt („Nissøie“ fra Ladegaardsøens Hovedgaard) i 3 Aar gjennemsnitligt har malket 3228 Potter, d: næsten 9 Pd. Mælk af hvert Pd. Vegemsvægt aarlig, et Udbytte, som kan maale sig med de bedste udenlandske Mælkeraceres (Tveter).“

For ret at bedømme det Forhold, i hvilket Telemarkskoene staaer til hele den udbredte skandinaviske Landrace, er det ej heller uden Betydning, at den endnu frembyder et stort Hoved og grove Ben; heraf sees nemlig, at den ikke er nogen forfinet Race, intet Kunstprodukt, som skyldes overordentlige Midler, men den blotte ligefremme Følge af flere Slægtsleds gode Behandling; og vil man sige, at den hidrører fra en Egn, som

---

*) Om enkelte Individuer af enhver af disse Racer opgives der som højeste Udbytte i enkelte Aar indtil 4000—4600 Potter. Atsaa det samme Maximum, som ogsaa opgives for de hollandske og østfrisiske Køer i deres Hjemstavn.

har naturlige Fortrin fremfor de fleste af samme Hovedraces Hjemsteder, da er dette vel mere end blot sandsynligt ligeoverfor de nordlige og østlige Trakter, men ganske vist ikke ligeoverfor det frugtbare Skaane, hvorhen de fleste fremmede Racer ere bragte. Og ligeledes er det vistnok sandt, at dens hele Tilstand og især dens Hud røber en omhyggelig og indsigtsfuld Pleje; men dette er ikke mere, end hvad der med Kette kan siges om alt Holdet paa de større svenske Gaarde, thi der er sikkert ikke nogen Side af Husdyrbruget, som gjør Svenskerne mere Vre end netop denne.

Det er ogsaa aabenbart, at Spørgsmaalet om den nationale Races Udviklingssevne ikke kan siges at have tabt væsentligt i Betydning, fordi en Del større Gaarde ikke have havt Taalmodighed til at oppebie den eller selv paatage sig dens Fremme, men have foretrukket at hente det (formentlig) fuldt færdige fra Udlandet. De smaa Jordbrugere, som dog udgjøre den langt overvejende Mængde, ville dog ligesuldt være henvisse til den stedeagne Race; og naar der er Grund til at antage, at selv de svenske Fagmænd, der ivrigt have arbejdet for at imødekomme og lede de store Besidderes Virksomhedslyst ved Hjælp af offentlige Stamholländerier, mere og mere hælde til den Anskuelse, at der nu er gjort nok for, at denne Side af Kvægavlen kan overlades til sine egne Kræfter, saa ligger det nær at forudsætte, at man da vil rejse det Spørgsmaal, om det ikke skulde være muligt og rigtigt, for Fremtiden ved de samme Anstalter at søge at fremme og ophjælpe den mindre fremtrædende men noksaa vigtige Randaavl*). Hvor der gives store Strækninger med saa barskt et Klima, at Husdyrhold altid maa være den væsentligste Virksomhed, og hvor derhos de Gaarde, hvis Avl enten i naturlige Fordele eller i Brugernes

---

*) Et af de Spørgsmaal, der vare fremsatte ved Mødet, men ikke kom til Forhandling, syntes at gaa ud paa noget saadant. Det 7de Emne lød: bereda statens stamholländerier og stamschäferier, på sätt de för närvarande äro organiserade, landets boskapsafvel de fördelar, som med dem äro afsedda.

Dygtighed finder de nødvendige Betingelser for en videre Udvikling, som oftest ville ligge meget vidt spredte, der vil en let Afgang til fuldt akklimatiserede Stambyr, som allerede have tilbagelagt de første og vanskelige Trin paa Forbedringens Vej, ofte kunne gjøre megen Nytte; og især tør man vente saadant, hvor Regjeringen gjennem sine Fagmænd udøver et saa stadigt Tilsyn med Husdyraavlen, at intet Fremskridt længe vil kunne blive uandsæt. — At de større og de mindre Gaardes Uvl saaledes maa komme til at hvile paa forskjelligt Grundlag, kan vistnok ikke ansees for heldigt; men det vilde dog først blive et egentligt Onde, naar den enes Larv af den Grund tilfidesattes for den andens.

Det vil vistnok af det foran udviklede være klart, at der ikke kan være Grund for den danske Landmand til at fortryde, at han har støttet sit Kvæghold paa en national Bund. Vort Kvæg giver i Forhold til sin Fødemængde lige saa godt et Udbytte som de svenske Stammer af fremmed Blod; og hvis vort Kvæg var lige saa vel holdt som det svenske, vilde det kunne give ikke lidet mere. Det er Hudens Betydning, som ikke ret er gaaet op for vore Landmænd; medens Svenskerne, som have hentet al deres Kundskab fra England, ogsaa der have lært at vurdere denne Fødemængdes Egenstaber. At Hudens Virksomhed udgjør et væsentligt Led af Stoffskiftet, og at derfor en smudsig og skorpet Hud forhindrer Tilvæksten og Omdannelsen af en stor Mængde Foder, det er noget, som de danske Landmænd stadig lukke Øret for; og lige saa lidt ville de forstaa, at Smerte, Svie og Kløe, ligesom enhver anden Nervevirksomhed, bruger meget Stof uden at yde nogensomhelst økonomisk Erstatning; kun af en saadan fuldstændig Misforståelse af Hudens Rolle kan det forklæres, at Hudens Røgt stadig forsømmes hos Kvæget, medens man dog daglig lader den blive Hesten til Del. Det er ogsaa i Henhold til samme Misforståelse, at man saa ofte belemrer sig med utrivelige Dyr, og for Maltefegnenes Skyld overseer den haarde eller endog stramme Hud; og dog skulde det synes at ligge nær, at det kun lidt kan hjælpe, at

Dyret omfatter Broderparten af sin fordøjede Næring i Mælk, naar den i det Hele taget kun fordøjer lidt af sit Foder; men ikke desto mindre møde vi denne Tankefejl, udtrykt i Points-beregning, lige saa hyppig den Dag i Dag, som for 20 Aar siden. Allerede ved Kjøbenhavns-mødet gjorde jeg opmærksom paa, at det var lige saa betegnende for det danske Kvæghold at overse Hudens Betydning, som for det svenske, at tillægge Mælktegnene og især Spejlet for ringe Værd.

Et andet Forhold, som ogsaa maa falde i Øjnene ved den sammenlignende Betragtning af et dansk og et svensk Dyrskue, er den langt større Vægt, som der i Sverrig lægges paa dybe og brede, eller i det Hele taget runde, Former. Ogsaa heri seer man tildels Virkningen af de i England hentede Indtryk, hvorved imidlertid ikke noksom er taget Hensyn til, at den engelske Kvægavl væsentlig kun har Fededyret som Maal, medens Estertrykket i Sverrig i den Grad lægges paa Mælkedyrene, at man der vil gjøre selve Korthornet til Mælkedyr. Hvis det kun gjaldt en vis Blødhed i Formerne, som sjældent (om nogeninde) savnes, selv ved Siden af den for den gode Mælkets karakteristiske Magerhed, naar der blot er Trivselighed tilstede, saa vilde Opfattelsen have noget for sig, selv om den nu og da gik lidt udenfor de rette Grænser; men Grunden er ikke at søge heri, men derimod i det paa et vist Trin af Avlen almindelige Ønske om at forene et godt Slagtedyr med Mælkens egentlige Bestemmelse. Naar Agronom H. Eveter saaledes siger: „Telemarksracens største Fejl er at den afgiver daarlige Slagtedyr; naar en Ko paa Grund af Alder eller indtruffet Uheld maa slagtes, er Slagteværdien for liden; man har derfor med Held benyttet Ayrshire-Tyre til Krydsning, saa meget hellere som det har vist sig, at dette Blandingsaffom er særdeles vellykket; det vinder vistnok Intet i Mælkerrigdom, men beholder dog i Reglen Mødrenes, og dertil bevare de Ayrshireracens snldigere Kropbygning, der giver dem en ganske anden Værdi som Slagtedyr“, saa udtaler han kun en gjængs Mening, som ogsaa her i Landet har havt sine Talsmænd, og som

især ved Landmandsmødet i Aalborg fremkaldte livlig Forhandling, men ogsaa en paafølgende, stadig stigende; Anerkjendelse af de eenfaldige Racers overlegne Værd. For danske Læsere er det siden hin Tid ikke længere tvivlsomt, at det ikke gaaer med Kjød, som med Mælk og med Uld, at det kun koster sit Dannelsesstof, men at Kjødet tillige har uhyre Vedligeholdelsesomkostninger at bære, Omkostninger, som løbe op til mange hundrede Procent*), og at det netop er derfor, at den tidlige Modenhed er af saa væsentlig Betydning hos alle Kjødracer.

Naar jeg har dvælet længere ved disse fremmede Kvægstammer, og herved tillige paany optaget og indstærpet, hvad der for mangen Læser kunde synes tilstrækkelig kjendt, saa har jeg nærmest været bevæget hertil, fordi det ikke kunde undgaa Opmærksomheden, i hvor høj Grad dette store og smukke Kvæg virkede bestikkende paa det store Flertals Opfattelse, ja endog paa saadanne, som tildels kunne henregnes blandt Fagmænd. Kulturens Historie viser desuden, at de Mænd, som med prisenlig Almenaand have søgt en fastere Grundvold for social og politisk Anseelse i et fremtrædende Landbrug, saare ofte have været villige til at pryde deres Stalde med Samtidens højst vurderede Racer, og at de have fundet tilstrækkelig Erstatning for selv større økonomiske Ofre i den Opmærksomhed, som disse Racer tiltrække sig i vide Kredse, og som næppe vilde være bleven en blot Forbedring af den hjemlige Husdyrstamme til Del. Og dette kan saa meget mindre undre os, som Erfaringen viser, at ogsaa Fagmænd meget ofte have ladet sig blænde af Haabet om i kort Tid ad Laanets Gjenveje at fremtrylle store Fremskridt. Sigesaa lidt maa det glemmes, at der altid staa

*) Gaaer man ud fra det folkelige Overflag, at en Ko behøver sin Legegsvægt i 5 hver Maaned, og at Høets Veggehvæidindhold omtrent er det halve af det dyrskte Legemes, saa vilde man, endog saa under den Forudsætning, at Kjødet ikke omsattes hurtigere end de grovere Bøn, allerede naa til 600 pCt. aarligt. Tager man nu Koens gennemsnitlige Levetid med i Regning, saa bliver det unægtelig dyrt Kjød.

villige Talsmænd rede for den, som raader over Indskyldelse, medens hver den, som arbejder for det abstrakte almindelige, ikke alene maa stole paa sine egne Kræfter, men ogsaa finde sig i, at Frugterne af hans Undersøgelser og Stræben først komme frem i andet og tredie Led, naar de ere blevne navnløse, og det for længst er glemt, fra hvilken Kilde de stamme. Men paa den anden Side viser ogsaa Erfaringen, at alle disse glimrende Fremtoninger, som hver til sin Tid have sat Rygtet i Bevægelse, alle ere druknede i Tidens Hav, som oftest uden at endog blotte Spor kunne gjenfindes; hvad der er grundet paa Vaan, holdes kun vedlige ved Vaan under en stadig Kamp mod Naturens Indvirkning, den saakaldte Udartning; men kun de Racer, der hvile paa en national Bund, hævde et frodigt Liv. Derfor svinde selv Stutterier og Stamhold; den forædlede Heste- og Faareavl holdes kun i Live ved stadig „Opfriskning“; men Hollands, Flanderns, Schweiz's og Angel's Walkewæg, ligesom Englands talrige Fedestammer, udbrede sig stedse kraftigere og vinde Dag for Dag i Betydning.

Udstillingen af Faar vidnede om en ikke ringe Forandring i hele Avlens Retning og Formaal. Der fandtes nemlig faa godt som ingen Repræsentanter for Merinosracen, og under Forhandlingerne oplyste Direktør Hofman-Bang, at der heller ikke yttrede sig noget Begjær for Avlsdyr fra Statens Merinos-Stamskæferi. Down's Faarene vare ogsaa talrigere repræsenterede i Forhold til de languldede Kjødsaar, end Tilfældet plejer at vare hos os; men ogsaa i faa Henseende oplyste Hr. Hofman-Bang, at Begjæret for languldede Faar var i stærk Stigning. Opfattelsen af de forskjellige Faareracers virkelige Betydning for Avlen synes saaledes mere og mere at nærme sig den danske; og som jeg allerede bemærkede i Anledning af Dyrskuet i Kjøbenhavn (i dette Tidsskrift for 1869, S. 515), troer jeg, at man her er paa den rette Vej.

Udstillingen af Heste var ogsaa et af Mødets Tiltrækningspunkter og vakte en ligesaa almindelig som levende Interesse. Der var udstillet 3 Klasser: 1) Heste af orientalsk og engelsk Fuldblod, 2) Heste til Landbrug samt Arbejdsheste, og 3) Rideheste til Krigsbrug samt Vognheste; Klasser, som omtrent faldt sammen med Kategorierne: ædle Heste, Landheste og forædlede Heste eller Blandinger. Om sidste Afdeling er intet at sige; den adskilte sig i ingensomhelst Henseende fra denne Kategories almindelige Særkjende, en Samling af tilfældige og uensartede Former; og hverken af Klassen i Almindelighed eller af de ved Prisløn udpegede Individuer skulde man være i Stand til at skønne, paa hvilke Former og Anlæg Meningen om deres særlige Dugtighed til Krigsbrug støttede sig; det var aabenbart den lette Hjørehests og ikke Saghestens Typus, til hvilken de nærmest vare at henføre. I første Klasse synes Betegnelsen „Fuldblod“ ikke at være tagen saa ganske strengt; der fandtes i denne flere arabiske Heste, der alle stode tilbage med Hensyn til Ridehestens væsentligste Bygningstræk, og især hvad Mankens og Skulderens Form angaaer; de egnede sig godt til at bekræfte den sidste Stutterikommisjons Udtalelse om den orientalske Hest, hvad dens Betydning for den svenske Hesteavl angaaer, at nemlig virkelig gode Individuer ere vanskelige at finde. Ved Siden af disse saaes dog ogsaa flere smukke Fuldblodshopper af ægte Væddeløbspræg, hvorimod de tilsvarende Hingster, som have vundet Navn paa de danske og svenske Væddeløbsbaner, Vespeps og Gallant, vel vare anmeldte men ikke fremstillede. Denne Del af Udstillingen fandt imidlertid sin vigtigste Adkomst til Interesse deri, at der netop for Tiden med stor Iver arbejdes for hele Hesteavlens Gjennemfyring med Fuldblod; og da de mest fremtrædende af de mødte Individuer enten selv vare Berømtheder fra Væddeløbsbanen eller i det mindste gennem deres nærmeste Slægt vare nøje knyttede til saadanne, saa havde man her ligesom en Prøve paa, hvad der kunde ventes, naar Avlen fik større Omfang, idet Statsmidler enten direkte eller indirekte (gjennem Bidrag til

Bæddeløbsbaner) stillede til dens Raadighed. Men at dømme efter, hvad Udstillingen frembød, saa har denne Avl lange Udfigter, inden den kan haabe at komme til at indtage saa fremragende et Trin, som de tilsvarende Sider af Kvægavlen.

Den værdifuldeste og mest tiltrækkende Del af Hestefuget dannedes dog af Landhestene, og fornemmelig af de svenske Heste af Norrlandsracen, samt de norske Heste. Det var smaa, imellem 9 og $9\frac{1}{2}$ Kvarteer høje, men lavbenede og vel sluttede Dyr med brede og kraftige Former og et livligt og tørt Præg, saa at de i det Hele vidnede om et vistnok knapt, men tillige nærende og indholdsrigt „Bete“; og om end de norske Heste indtog den første Rang iblandt dem, saa var Afstanden dog ikke større, end at den bedre Pleje, som en tiltagende Velstand kan antages at ville føre med sig, snart vilde kunne udfylde den. Af Beretningen om Hestavlens nuværende Tilstand, som er knyttet til Stutterikommissionens betänkande angående Stuteriväsenet af 17 Dec. 1869, sees det, at Sverrigs mellemste og nordlige Provinser i stort Omfang hente deres Forsyning af Heste fra Norge; og det naaer allerede langt tilbage i Tiden, at den norske Hest fortrinsvis benyttedes til Stodhingst for de indfødte Hopper i Semteland og det øvrige Norrland, i Werm-land, i en Del af Elfsborgs Län, samt, om end i mindre Udstrækning, i Upland, Södermanland og Östergötland. Norge staaer saaledes næsten i samme Forhold til Avlen i denne Del af Sverrig, som le Berche til den nordfranske Avl. Og saa fra et andet Synspunkt var Udstillingen af disse Landheste af Interesse; de vare nemlig den eneste Repræsentation for en stor Del af Landet, hvis Kvæg helt savnedes, og de tjente saaledes for en Del til at udfylde Billedet af det svenske Husdyrhold i det mindste for den mindre overfladiske Betragter.

Desværre maa det imidlertid siges, at denne Race, som aabenbart er saa vel afpasset til Landets naturlige Bestaffenhed, i den nyere Tid har været Gjenstand for meget forunderlige Krydsninger, saaledes med indste, Yorkshires-, Bercheron- og Clydesdale-Hingster. At man herved gaaer ud paa at fremtvinge

en større Regemasse er tydeligt nok; men at man samtidig gjør Avlens regelmæssige Udvikling et stort Afbræk ved at fylde Landet med de sædvanlige noksom kjendte Misdannelse, der altid fremkomme hvor Landets Græsgange ikke kunne tilfredsstille de større Næringskrav, for hvilke Størrelsen er det ligefremme naturnødvendige Udtryk, det burde i vore Dage ikke være ube- kjendt for nogen, som vil indvirke paa Avlens Ledelse. At som Undtagelse den enkelte Privatmand, der raader over bedre Græs- gange end Landets almindelige, og som desuden kan ty til Staldfodring, naar det maatte behøves, nu og da med Fordel kunde indlade sig paa den Industri, at opdrætte store Heste, kan vistnok ikke betvivles, men det vedrører ej heller den al- mindelige Avl; derimod er det indlysende, at offentlige For- holdsregler og de Synspunkter, der gjøre sig gjældende ved de saavel stedlige som almindelige Udstillinger, altid henvende sig til den almindelige Avl, idet de opstille det Maal, som den antages at burde stræbe efter. Hos os kjende vi det saa godt, om end mere i Retning af „Forædlingens“ Bastarder, især siden de almindelige Hingstestuer ere tagne helt ud af Fag- mænds Hænder, og overgivne til en nærmest af sociale og po- litiske Hensyn bestemt Ledelse; paa nogle ganske enkelte Und- tagelser nær hylde og understøtte de den Bastardavl, som For- nuft og Erfaring forlængst har blottet i sin Hulhed, og paa samme Maade se vi ogsaa af Præmielisten fra Gøteborgers- Udstillingen, at Prislønnen der næsten udelukkende er bleven de ovenomtalte Krydsninger til Del. Der uddeltes nemlig 10 Priser til Avlsdyr af Klassen „Agerbrugs- og Arbejdsheste“, og af disse gaves en „første Pris“ til en Yorkshireblanding; 4 „anden Pris“ til 2 indfødte Heste, 1 Yorkshire- og 1 Bercheron- blanding; 3 „tredie Pris“ til 1 orientalsk-frederiksborgsk Blan- ding af rent Ridepræg, 1 indfødte Hoppe og 1 Clydesdale-Blan- ding; kun 2 Præmier tilfaldt Landracen, nemlig 1 første Pris til en Hoppe af svensk Landrace og 1 tredie Pris til en Hingst fra Gudbrandsdalen. Til Held for de norske Hingster (i Nord- mænds Eje) konkurrerede de kun indbyrdes (da de ikke kunde

faa Pengepræmier, og de fik saaledes for sig alene 4 Hædersbelønninger (2 Sølv-, 1 Bronze-Medaille og 1 Hædersdiplom). Men dele end saaledes de svenske Landheste i udvortes Henseende Skjæbne med vore, naar de møde paa Dyrskuer; saa er dog den svenske Landrace for saa vidt mindre heldig stillet, som den ikke har de samme gode Naturforhold til Rygstød, og der derfor ikke hører saameget til at kvæle den i sin Udvikling.

Noget Invere ville dog Landracernes Udfigter stille sig, naar Stutterikommissionens oven omtalte „betänkande“ maatte blive godkendt og gennemført. Idet den erkjender, at det aldeles overvejende Flertal af Landets Hestestyrke tjener Jord- og Skovbruget, Bjerqværksdriften og den øvrige Industri, samt at det strenge Arbejde, for hvilken dette Flertal udsættes, kræver en uforholdsmæssig større Tilgang for at erstatte Tabene, slutter den heraf, at Hingster, som kunne frembringe et for de nævnte Brug passende Afkom, ogsaa maa udgjøre Flertallet af Landets Stodhingster. Og idet den fremdeles paaviser, hvilken Begrebsbygning der paa Grund af Arbejdets Natur kræves af Hesten, kun lidt forskjellig i Grad efter Jordsmonnets og Driftens Bestaaffenhed, udtaler den sig til Fordel for den norske Race, der ogsaa har den offentlige Mening for sig, eftersom denne Race i de fleste af Rigets Provinser og gennem lange Aarrækker har hævdet sit gode Navn for Dygtighed og Nøjsomhed. Da det imidlertid ikke er muligt endog blot tilnærmelsesvis at forsyne Landavlen med Hingster fra Statsdepoterne, foreslaaer Kommissionen et Præmiesystem, som skal slutte sig til og udfylde Landstutteriets Virksomhed.

Og ligesom den svenske Stutterikommission i sin Opfattelse af Landracens Betydning og Krav paa at hævdnes i sin ejendommelige Form og Bygning slutter sig til de Meninger, der udtaltes af Landmandsforsamlingerne i Haderslev 1859 og i Horsens 1861, — kun med den mindre væsentlige Forskjel, at Landavlens Tilstand i Sverrig og de opdrættende Egnes mere spredte Deligheden antages at gjøre en mere direkte Indgriben

fra Statens Side nødvendig —, saaledes kommer den ogsaa disse Meninger meget nær i de Forslag, som den stiller til den ædle Avls Fremme.

Bed den ædle Hesteavl har den nærmest de militære For- dringer for Dje, og da disse i de seneste Tider have faaet et langt større Omfang end tidligere, er det indlysende, at For- slagene ogsaa maa bære Præg deraf. Kommissionen gaaer ud fra, at Landavlen hverken nu eller i Fremtiden kan antages at fyldestgjøre Rytteriets stigende Fordringer til Hestens Væthed og Hurtighed; den kræver som Følge heraf, at ædle Heste, for- nemmelig af Fuldblod eller dog af høje Forædlingsgrader, skulle udstationeres som Landstodhingster overalt, hvor Hop- pernes Bestaafenhed og Egnens Kulturtilstand gjør det rimeligt, at gode Remonter kunne frembringes; og endelig vil den søge at opdrætte disse Landstodhingster i Landet selv ved en Kon- centrering og Omordning af de allerede bestaaende Stutterier. Det vil saaledes sees, at hele Forslaget er vel sammenhængende og logisk ordnet; og især fortjener det at udhæves, at Frem- bringelsen af Heste til Krigsbrug og, hvad hermed naturligt følger, ogsaa til Luxus, er sat paa sin rette Plads som en egen Industri, der let indordner sig i Landbruget, og at der ikke er Tale om at omdanne selve Landhesten eller, som det kaldes, at „forædle“ den.

Den største Vanskelighed ligger imidlertid i Ordningen af Stutterierne. De svenske Stutteriracer have nemlig i Nar- hundredets Løb tilbagelagt samme Bane som den frederiksborg- ske. Fra først af skulle de have frembudt en ikke ringe Lighed med de andre europæiske Stutteriracer og saaledes ogsaa med den frederiksborgske, fra hvilken de desuden figes at have laant flere Stamdyr; men efterhaanden krydsedes de snart med orien- taliske, snart med engelske Stammer, indtil enhver ejendomme- lig Racekarakter udviskedes i et almindeligt Blandingspræg, hvori dog snart den engelske snart den orientalske Form var noget mere fremherskende. At danne en egen fast Race af et saa uensartet Avlsmateriale maa vistnok anses for en Umulig-

hed indenfor et nogenlunde uoversfueligt Tidsrum; og naar derfor Stutterikommisjonen foreslaaer at opgive Strømsholm og tildels Fjlinge Stutterier, for at omdanne dem til blotte Depoter for Landstodhingster, men sammentrænge alle Avlsdyrene til et Stamstutteri paa Ottenby paa Dland, saa tør Benævnelsen Stamstutteri (pepinière) næppe tages i strengere Betydning. Valget af Ottenby maa vistnok betragtes som det rigtigste, eftersom denne Gaard ifølge sin helt affondrede Beliggenhed paa Sydspidsen af den frugtbare D, med fortrinlige Græsgange paa Kalkbund, og med gode Staldindretninger, som efter Branden ifjor Efteraar desuden modtage alle erfaringsmæssig prøvede Forbedringer, næppe overtræffes af nogensohelst anden bekjendt Stutterigaard, hvortil fremdeles kommer, at dens Opdræt — tildels netop ifølge Gaardens ovennævnte gode Egenstaber — koster ikke lidt mindre end andetsteds. Men Stutteriplanen maa efter Sagens Natur nærmest falde sammen med den, der allerede i lang Tid følges i de preussiske Stutterier, idet man nemlig opgiver at frembringe sine egne Stodhingster, men derimod søger disse i udvalgte engelske Fuldblodshingster, som forøges saa ofte Forholdene kræve det. Der kan ikke heller være grundet Tvivl om, at jo Sverrig paa denne Maade vil være i Stand til at skaffe et passende Tal brugelige Landstodhingster til Veje, og ved stadig at følge samme Plan, samt ved et nogenlunde heldigt Kjøb af originale Fuldblodshingster, vil Stutteriet desuden — ligesom de preussiske Stutterier i Neustadt og i Trakehnen — efterhaanden have sig til større Censartethed; men det maa forbeholdes en fjernere Fremtid at afgjøre, om der maa tillægges den blandede Avl saa stor Betydning, at det ved Siden heraf kunde blive raadeligt eller nødvendigt, ved større Indkjøb ogsaa af Hopper af ren Race at grundlægge et virkeligt Stamstutteri.

Da imidlertid de Sider af den blandede Avl, som maa antages at have den største Interesse for Djebliffet, netop vare Gjenstand for det opstillede Forhandlingsemne: kan Sveriges hâstafvel undvara fuldblodet eller icke, och hvilka medel böra

användas för at förse landet med fullblod i nøjaktig kvalitet och quantitet, troer jeg, at det Foredrag, jeg holdt under Forhandlingernes Gang, ogsaa vil have Interesse her i Landet; ingen kan dog tvivle om, at det kun er et Tidsspørgsmaal, naar der ogsaa her hos os maa blive Tale om Oprettelse af tidsvarende let Rytteri.

Mine Herrer! saaledes som Spørgsmaalet her er blevet stillet, kan det egentlig ikke besvares paa nogen fyldestgjørende Maade; thi det er utvivlsomt, at jo Sverrig, som ethvert andet Land, der er med i den almindelige Kulturstrøm, umuligt kan undlade at bruge et i sin særlige Retning saa udpræget, og jeg kan gjerne sige saa fortrinligt, Kulturmiddel, som Fuldblodshesten er det. Men det er i Virkeligheden heller ikke herom, det drejer sig; thi af selve Udviklingen af Spørgsmaalet har det viist sig, at det her, som saa ofte tidligere, ikke blot gjælder om at udpege de særlige Retninger, i hvilke vi ved Fuldblodets Hjælp kunne udfylde de Krav, Kulturlivets Fremgang fører med sig, men om at paavirke Hesteavlens i sin Helhed saaledes, at Hesteracerne forandres i hele deres Natur og Væsen, eller som det kaldes forædles. Men det maa være d'Herrer bekendt, at denne Sag har en meget lang Historie, at Forædlingen altid har havt sin kraftigste Støtte i dem, som af militære Hensyn have villet have Hesteracerne omændrede, og at den paa den anden Side ogsaa altid har fremkaldt en stedse stigende Modstand fra Landbrugets, og det især fra det fremskridende Landbrugs, Side. Det vil derfor ogsaa let skjønnes, at den Tid, der er indrømmet disse Diskussioner, ikke tillader at gaa ind paa Forædlingens Væsen, og jeg skal derfor ogsaa paa dette Sted indskrænke mig til at erklære, at Forædlingsprincippet ligger helt og holdent udenfor Naturlovene, og i Linné's og Berzelius's Fødeland vil man vistnok indrømme mig, at den Tanke, at lede Naturforhold paa en Maade, som ikke finder Medhold i Naturlovene, absolut maa være falsk.

Under Landbrugets raske Fremskriden i vor Tid har Landmanden ogsaa stadig fundet mere Medhold i sin Modstand; for mit Fædrelands Vedkommende er det skeet for allerede flere Aar tilbage*), og jeg skal ikke nægte, at der ikke er nogen Side af min Virksomhed i Landbrugets Tjeneste, som jeg seer tilbage paa med større Tilfredshed, end den, at det er lykkedes mig at styrke mine Landsmænd i Erkjendelsen af, hvilken Skat de eje i deres egne hjemmевante Racer; i Frankrig**) og i Østerrig***) har det samme været Tilfældet; og hvad Sverrig angaaer, da kan jeg med saameget større Frejdighed udtale mig paa dette Sted, som ogsaa den til „Stuteriväsendets ordnande“ nedsatte Komite i sin Betænkning af 17de Decbr. 1869, baade anerkjender Landracernes Berettigelse og værner om dem. Hvis

*) Ved Landbrugsmøderne i Haderslev 1859 og i Horsens 1861, og i Løven udtrykt ved Landstutteriets Ophævelse d. 31te Juli 1862.

**) 3 December 1860.

***) Fra 1ste Januar 1869 ere de østerrigste Stutterier fra Krigsministeriet gaaede over til Ministeriet for Agerbrug. Og i „Grundtræk for Ordningen af de Institutioner, som gaa ud paa at fremme Hesteavl i Østerrig,“ har Ministeriet udstedt et Program, i hvilket der lægges lige Vægt paa Avlen af lette Heste til Luxus- og Krigsbrug paa den ene Side og af den stærke Landbrugshest paa den anden Side. Fremgangsmaaden maa, hedder det, være overensstemmende med Naturens Love, og derfor stadig gaa Haand i Haand med Landbrugets og Industriens Fremskridt. Og ligesom disse kun kunne bygges paa det givne naturlige Grundlag, saaledes kan man ikke heller i det store væsentligt forbedre de givne Hesteslags uden i og ved dem selv, eller i Nødsfald have dem til et højere Trin af Tjenestedygtighed ved andet end et ganske ligeartet, homogent, Blod. — Hvad der i denne Retning skeer ad anden Vej, vil aldrig have sig over Forsøgets Trin, og det er fra dette Synspunkt, at man kan forstaa de talrige Misligheder, for hvilke Styrelsen udsætter Hesteavlens Fremskridt i Lande af forskjellig naturlig Bestaafenhed, naar den ved et bestemt Slags Stodhingster arbejder hen til at frembringe en saakaldet cheval à tout ouvrage. Det eneste, man er vis paa at naa ad denne Vej, er at uddisse Typerne, og i Stedet for at frembringe et konstant Mellemslags, faaer man lutter karakterløse Bastardslags uden Præg og uden Værd, efterfølgende ved at skulle tjene alle Slags Formaal ikke blive i Stand til fuldstændigt at opfylde noget.

det derfor muligt i Landbrugets Barndom og i Lande, som ere stiftmoderligt behandlede af Naturen, har kunnet synes at være tildels sandt, at den Hest, som egnede sig til Militærhest, ogsaa var stiftet til enhver Landbrugets Gjerning, saa maa det dog være indlysende, at med de Fordringer til Jordens dybe Bearbejdelse, som Nutiden stiller og fremdeles maa stille, er Sætningen uholdbar, og at Retten er paa deres Side, som sige, at af alle Veje til at frembringe Remonteheste, er den den dyreste, som vil skaffe dem paa Bekostning af dens Dugtighed til Landarbejde.

Men idet jeg saaledes maa hævde Landbrugets Interesser, vil jeg dog ikke paa nogensomhelst Maade have Djet Luffet for, af hvor stor Betydning det er for Landets Forsvar, at ogsaa Krigsvæsenets Krav ske Fyldest. Jeg skal derfor strax vedkjende mig at dele deres Mening, som sætte det som enhver Stats første Pligt at værne om sin Uafhængighed, og som derfor ikke anerkjende anden Grænse for Opfyldelsen af denne Pligt, end det yderste baade af Mandstabs og Penge; og jeg har saa megen mere Grund til at udtale dette, som det er en grundet Anke mod flere af dem, der have staaet i samme Stilling som jeg, at de i deres Sver for Landbrugets Sag have overseet, at selv fra det mest materielle Synspunkt er Hærens Styrke om mulig af endnu mere umiddelbar Interesse for Landbrugeren end for Statens øvrige Medlemmer. Ja jeg vil gaa saa vidt som at paaftaa, at naar det kunde godtgjøres, at Forsvarsvæsenets Krav til Hesteavl til en given Tid var i Strid med Landbrugets, da burde dette sidstes vige for hints; men jeg nærer den fasteste Overbevisning om, at saadant ikke er Tilfældet, at Landbruget saavel i Sverrig som i mit Fædreland vil være i Stand til baade nu og i Fremtiden at fyldestgjøre alle de Fordringer, som de videst mulige Rustninger kunne stille. Og da Forsvarets Fordringer ikke ere forbigaaende eller kortvarige, men noksom have viist sig at høre væsentligt med til den menestkelige Udviklingsgang, saa er det her paa sin Plads at gjøre gjældende, at det netop er ved at bevare og udvikle Landracen,

at vi sikre ogsaa Forsvarsvæsenet det Grundfond, af hvilket det til enhver Tid kan øse. For mig har det ogsaa altid staaet klart, at det er denne Hesteavlens Forbindelse med Landets højere Interesser, som have givet den den særlige Tiltrækning og den almindelige Deltagelse, hvilken de andre Husdyrs Avl aldrig har kunnet vinde for sig. Men naar vi tillægge den militære Remonte saa stor en Vægt, og det paa den anden Side er indrømmet, at Landracens Udvikling gaaer i en Retning, der gjør den mindre stiftet, for tung, til flere Slags Krigsbrug, samtidig med at Nutidens Krigsførelse kræver stedse lettere Heste, hvorledes skulle vi da gaa frem for at tilfredsstille de modstaaende Fordringer? Ja! Her er det at Krydsninger med lettere Hesteflags skulle træde til.

De Midler, som hertil frembyde sig, ere dels de gamle Stutteriracer, dels Orientalere og engelsk Fuldblod. Ved de første er det unødvendigt at dvæle, da de saa godt som allevegne ere bukkede under for en Række af Misgreb, og allerede for længe siden have mistet al Betydning i den foreliggende Retning. De orientalske Racer have den Fordel, at de give Blandingsprodukterne den for Rytteriets Tjeneste heldigste Form, og de have ogsaa allevegne vundet et godt Navn for Udholdenhed og Nøjsomhed, men dels er deres Afkom ofte for smaat til Krigsbrug, dels ere de vanskelige at akklimatisere og derfor lidet frugtbare, dels ere de endelig saa kostbare og saa faatallige, at de allerede af den Grund miste al praktisk Betydning, hvor det gjælder om inden kort Tid at skaffe et passende Antal Remonter tilveje. Der staaer saaledes kun Fuldblodet tilbage. Om dette Krigsdygtighed ere de hidtidige Erfaringer imidlertid ikke saa gunstige, som man af Udtalelserne idag her i Salen skulde tro det. Den franske militære Sundhedskommission, som støttede sig paa officielle Meldinger fra alle de Rytter- og Artilleri-Regimenter, som toge Del i Krigen paa Arim, taler ikke godt om den, og samler sin Opfattelse i den Erklæring, at jo mere en Hest havde hvad man kalder Blod, desto før bukkede den under. Det engelske Rytteri gjorde

som bekjendt ogsaa meget sørgelige Erfaringer i samme Retning; fra Krigen i Italien lød det samme; og tage vi den preussisk-østerrigiske Krig for os, da se vi, at en bayersk Fagmand, Ableitner (i oesterreichische Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Veterinärkunde, 1870. II*) giver en meget sørgelig Skildring af den Skjæbne, der ramte det berømte hannoveranske Rytteries Heste, og derpaa grunder en meget ringe Tiltro til de engelske Krydsningsprodukters Tjenstdygtighed i Krigen. Og vi have her prøvede Erfaringer for os, vi have Kjendsgjerninger, som have foreligget offentligt, og som de, der vare interesserede i deres modsatte Opfattelse, kunde have gjendrevet, naar Kjendsgjerningerne ikke havde haft Sandheden paa deres Side; denne Offentlighedens Prøve giver disse Erfaringer en ikke ringe Vægt ligeoverfor de allernyeste, der fremføres af Deltagerne i den sidste preussiske Krig, thi det er indlysende, at der, foruden deres indre Usandsynlighed, gives vægtige politiske Grunde, der kunne gjøre det ønskeligt for Preusserne, at Troen paa deres Rytteries Fortrin i denne Retning vandt almindelig Indgang. Smidlertid maa det heller ikke oversees, at det preussiske Rytteri kjøber sine Heste i en ung Alder, holder dem i Depot, og at Hestene saaledes have mindst et Par Aars Kjærnefodring at staa imod med, inden de komme i aktiv Tjeneste, noget som enhver, der har nogen militær Erfaring, vil vide at vurdere.

---

*) Ableitner udtaler sig saaledes: I den tyvende Krig 1866 have Preussernes engelsk-krydsede Heste lidt meget mere end de, som vare forædlede eller forbedrede ved orientalsk Blod. Den engelske Avls ringe Tjenstdygtighed viste sig strax derved, at alle Hannoveranernes velsødrede Heste allerede i en temmelig trostesløs Tilstand naaede til Langensalza; og alle de erobrede Heste fra denne Hær, som fortes til Böhmen for der at gjøre Tjeneste, ere enten styrkede eller bleve saa angrebne af Sygdom, at de maatte dræbes. Det lille Tal, som kom til Mainarmeen, og som endda vare udsøgte som de bedste blandt dem, have ikke haft bedre Skjæbne, og have skaffet den engelske Avl et Vidnesbyrd om Ulbrugbarhed.

Dog, hvad enten de engelske Blandinger ere mere eller mindre modtagelige for Krigslivets Anstrengelser, saa er det ligesuldt givet, at de maa staffles til Beje, eftersom Nutidens Krigsførelse gjør dem nødvendige. Det er vigtigt at vide, at man maa være forberedt paa langt større Reserver, end der krævedes, saalænge Rytterierne væsentlig vare udrustede med Nationalheste; men dette kan ligesaa lidt være en Grund til at udelukke de ædle Heste fra Brug, som om man af lignende Hensyn vilde forkaste Nutidens forbedrede Skydevaaben. Til Slutning endelig endnu kun den Bemærkning, at naar vi saaledes af Nødvendigheden vides hen til Fuldblodet, som den eneste praktisk tilgængelige Kilde, fra hvilken vi kunne hente den nu forlangte Væthed, saa følger atter heraf, at det Forhold, i hvilket Opdrætteren hidtil har været stillet ligeoverfor Rytteriets Krav, ligeledes har undergaaet en vis Forandring. Igjenem lange Tidsrækker har Rytteriet fastholdt som sit Mønster den fra Middelalderen nedarvede Rideform, og det er paa den, at den enkelte Mand's Uddannelse og hele Baabnets Taktik har støttet sig; thi Rytteriet sandt sit Behov dels i de magre Egnes lette Hesteflags, dels i Bevninger fra de gamle Stutteriracer, dels i kombinerede Krydsninger og fjerne Indkjøb; men nu, da det store Antal, der kræves, gjør et snævrere Udvalg umuligt, er det Opdrætteren, der bestemmer den Form, som Rytteriet maa tage til Takke med; kun Heste af en bestemt Blandingsform kunne staffles til Beje som fast Markedsvarer, og efter dem maa Rytteriet indrette saavel sin Taktik som den Uddannelses Tid, det maa fordre saavel for Mand som for Hest.

Med Hensyn til det Spørgsmaal, om det nødvendige Tal Fuldblodshingster skulle søges tilvejebragte gennem egne nationale Stutterier, eller ved stadige Indkjøb paa de store Markeder, især i England, da er jeg i saa Henseende endnu ikke kommet til nogen fast Mening. Spørgsmaalet er nemlig nærmest et Pengespørgsmaal. Der kan unægtelig anføres til Fordel for Stutterierne, dels at Hingsterne blive bedre affli-

materede, dels ogsaa at man i disse Anstalter lettere kan staae de lavere Forædlingstrin til Vej, de Halv- og ^{3.}4 Blods Singste, som paa flere Stationer kunde have Fortrinnet for rent Fuldblod, uden at man derfor blev nødt til at bringe flere Slags Blod sammen, noget som Erfaringen har viist hyppigst giver Anledning til uheldige og uensartede Former; men paa den anden Side er det ikke heller heldigt, at en omfattende Avl, der kræver store Udlæg fra Opdrætternes Side, gjøres ganske afhængig af Institutioner, om hvilke Erfaringen har viist, at de ofte med saare kort Varfel kunne omstyrtes som Følge af Folkelighedens Ugunst.
